

som det under 4. del hørende stof er af kaotisk natur. Særlig for 3. dels vedkommende er dette slående. Her præsenteres en række karakteristika for underudviklede områder tillige med de problemer for den økonomiske politik, som disse strukturer giver. Hvad der her siges er godt, ja udmærket. Der skrives side op og side ned (ialt op mod et par hundrede sider) og det er godt og rigtigt, ind imellem mere end det. Men det præsenteres uoverskueligt og kaotisk. Nærværende anmelder har ingen patentmedicin at udlevere som alternativ (måske ville det hjælpe, om man mere klart gik ud fra en specificeret model). Men det hindrer ikke, at indtrykket bliver vagt og konfust.

Dette gælder som nævnt også 4. del om de højt udviklede landes udviklingsproblem. Hvad der her medtages må naturligvis blive lidt tilfældigt. Helt bortset fra, at en dansker vil synes, at der lægges for ringe vægt på de til en vækstpolitik knyttede betalingsbalanceproblemer, så må man mod dette afsnit først og fremmest indvende, at selve hovedproblemet i det kapitalistiske samfund, næppe kommer klart frem. Afsnittet havde vel vundet, om forfatteren havde begyndt med hovedproblemet (som det findes hos Harrod-Domar og mange andre incl. Marx): En forøgelse af kapitalapparatet har i sig selv en indkomstskabende virkning; men der er tillige en produktionsvirkning via forøgelsen af produktionskapaciteten. Hvorledes tilsikres – „automatisk“ eller via en bevidst politik – at efterspørgslen følger med stigninger i produktionens kapacitet? Ved en sådan helt enkel formulering ville man have fået et udgangspunkt, som i hvert fald kunne have givet en stramning til det noget diffuse afsnit.

Alt i alt kan der dog være god grund til at anbefale denne bog. Til det anførte må også tilføjes, at litteraturhenvisningerne ikke alene er legio, men også eksemplariske. Under den fortløbende tekst gives der relevante, udførlige hen-

visninger. Hertil kommer tre appendices med udførlige henvisninger til en række karakteristiske arbejder om øjeblikkets gode slogan: vækst.

P. Nørregaard Rasmussen.

Carl Kauffeldt: Sukkerfabriken Nykøbing, Nykøbing Falster 1959. 31 s. illustr. (ikke i boghandelen).

Denne lille bog er udsendt af Sukkerfabriken Nykøbing den 30. januar 1959 på 75 års-dagen for den stiftende generalforsamling i Nykøbing F.

Jubilæumspublicationen beretter på en umiddelbart indbydende måde om selskabets stiftelse på foranledning af gehejmekonferensråd E. Tesdorf og om de begivenheder, der gik forud for stiftelsen, og i hvilke bl. a. C. F. Tietgen spillede en ikke uvæsentlig rolle. Endvidere fortælles i store træk om fabrikkens udvikling gennem de 75 år og her skildres særlig moderniseringen af sukkerfabrikationen, mekaniseringen af transporten samt bestræbelserne for at finde effektive mekaniske hjælpemidler til afløsning af det manuelle markarbejde.

Teksten er fikset op med små nydelige tegninger udført af Kai Rich. Bag i bogen findes diverse illustrerede statistiske oplysninger samt en planche, der viser gangen i forarbejdelsesprocessen.

Til beretningen om fabriken og de lokale dyrkerforhold knyttes på en naturlig måde en skildring af nationale og internationale begivenheders indvirken på sukkerbranchens produktions- og handelsforhold, ligesom der findes et 10-punkts resumé af den gældende sukkerordnings indhold.

Bogen fremstiller altså også en god bid erhvervsøkonomisk historie af almen interesse og er således anbefalelsesværdig lektur.

Werner Bachmann.

C. Grove Haines (ed.): European Integration, With an Introduction by Paul

van Zeeland, Johns Hopkins Press, Baltimore, 1957. 310 sider. Pris: 5.00 dollars.

Denne bog indeholder foredragene fra en konference om *The Status of European Integration*, der i sommeren 1956 blev afholdt i *The Bologna Center of the Johns Hopkins University*. Udtrykket europæisk integration dækker først og fremmest samarbejdet mellem „de seks“.

Foredragsholderne er for størstedelen internationalt kendte diplomater og politikere samt professorer i internationale forhold. Foredragene falder i fire – ikke skarpt adskilte – grupper, der behandler henholdsvis de historiske, de økonomiske og de politiske aspekter af den europæiske integration samt omverdenens stilling hertil.

Bogen er som helhed tung at læse. Sproget er holdt i den bredeste foredragsstil. Ikke sjældent har det tydeligvis været svært for taleren at finde en passende problemstilling, hvorfor det hele undertiden fortaber sig i oratoriske udflugter.

Blandt de økonomiske afsnit – som forresten også er ret politiske – må man nævne et underholdende indlæg af *Paul Delouvier*, finansdirektør for den europæiske kul- og stålunion, ECSC. Selv om han taler som ekspert og ikke som politiker, kan han ikke holde sine meninger for sig selv. Uenighed om *principper* i de europæiske forhandlinger er ikke så alvorlig, mener han – man har kompromiserne. Uenighed om *metoderne*, derimod, „can be put on a footing with religious wars, in so far as religion is agreed to be a method to reach heaven“. Han betror os, at de „europæiske“ eksperter frygter „the governors of central banks (who) are for the most part universalists and seek convertibility, rather than European unification“.

I betragtning af, at han er en af de ledende eksperter bag Romtraktaten, er følgende åbenhjertige udtalelse (s. 122) nok værd at citere:

„To tell the truth. In the Brussels report

the powers given to the European Commission have been camouflaged, minimized in words. In actual fact, if the report led to a treaty and if that treaty were ratified, I can assure you that the European Commission provided for in the Brussels report would have some extremely interesting attributes and extraordinarily wide powers“.

Den amerikanske historiker, professor *Henry Steele Commager*, fremhæver i sit elegante indlæg, hvor let det har været for europæerne at forene sig i de Forenede stater. Den engelske professor *Charles E. Carrington* har ikke overbevisende argumenter for sin slutning, at „the integration of Britain with Europe is a romantic idea, derived from the heart, not from the head“.

Medens de *økonomiske* problemer kun er overfladisk berørt i bogen – og dette er meget karakteristisk – får den tålmodige læser et ganske godt billede af de *politiske* kræfter, der ligger bag den europæiske integration.

Et par synspunkter, der præger mange af indlæggene skal anføres:

En sektorvis frigørelse af den europæiske handel finder ingensomhelst tilslutning. Denne metode er irrationel, siger direktøren for Kul- og Stålunionen – som jo taler med en vis vægt i dette spørgsmål. Det er iøvrigt et spørgsmål, om ikke vanskelighederne fra kul- og stålmarkedet har dannet en slags misforstået „erfaring“ for, at et generelt fællesmarked nødvendigvis forudsætter en harmonisering af medlemslandenes økonomi.

Det understreges ofte, at den økonomiske integration mellem „de seks“ først og fremmest er et middel til en politisk integration.

Hertil kan man føje, at det etablerende samarbejde mellem „de seks“ i meget høj grad kan spille det politiske initiativ i hænderne på „inderkredsen“ af Romunionens lande, medens England og de øvrige europæiske lande nødtvungent bli-

ver „halet“ bagefter i det europæiske økonomiske samarbejde. Dette kan på den anden side blive den politiske faktor, der trækker England ind i „inderkredsen“.

Lauge Stetting.

„Privatbanken gennem hundrede år 1857–1957“. Bind II.

Anmeldelsen af bind I (dette skrift, 1958, nr. 2) sluttede med at udtrykke store forventninger til bind II, omhandlende tiden fra århundredskiftet til nu, idet forfatteren, fhv. departementschef i Statistisk Departement Einar Cohn, kan siges her at spille på hjemmebane.

Forventningerne indfries ved en skildring af dansk bankvæsen i nogle meget vanskelige år, en skildring der p. g. a. forfatterens personkendskab og detailviden om de enkelte situationer gør jubilæumsskriftet til et historisk værdifuldt værk.

Det meget store stof er komprimeret på en heldig måde, idet der kun er uddybet, hvad der refererer sig til de store og skelsættende begivenheder, medens årene imellem disse er behandlet mindre indgående. Visse af intervallerne kunne man dog nok have ønsket taget op til behandling, således fx. tiden under verdenskrig I.

Bindet indledes med en behandling af tiden efter systemskiftet, der er præget af statsmagts stigende indflydelse på den økonomiske udvikling. Skattereformen af 1903, hvor skatteobjekterne blev indtægt, formue og ejendomsskyld i stedet for hartkorn og bygninger, gjorde det muligt for det offentlige at påtage sig nye og hurtigt voksende sociale og økonomiske opgaver. Endnu på denne tid lå skatteprocenten dog mellem 1,3 og 2,5, og lån - navnlig optaget i udlandet - spillede en vigtig rolle for det offentliges finansiering. Dette forhold uddybes interessant og lærerigt med omtale af sammenhængen mellem det inden- og udenlandske

renteniveau, konsekvenserne for betalingsbalancen, likviditeten og udviklingen i erhvervslivet (nationalproduktet steg 2½ gang i tiden 1885–1913). Iøvrigt må man nok medgive forfatteren, at samme resultat kunne være opnået uden betragtelige spild af den udenlandske kapitaltilførsel, hvis man havde ladet erhvervslivet selv låne pengene i stedet for at pumpe dem ud på markedet gennem det offentlige kasser.

Redegørelsen for krisen 1907–08 er særdeles indgående. De principielle betragtninger kan udmærket læses som lærebogstof, fx.: „Udlån skaber indlån, hvis virkelighed afhænger af, at låntagerne, når nedgangen kommer, kan tilbagebetale deres lån og at bankernes aktiekapital og reserver i modsat fald er tilstrækkelige til at dække indlånene“. Dette fik indskyderne i de mindre banker at mærke, da krisen kom. Flere af de under opgangsperioden stiftede banker måtte likvidere, og 3 bankdirektører idømtes frihedsstraffe for at have givet falske oplysninger om deres bankers soliditet bl. a. på tegningsindbydelser til kapitaludvidelse. Disse ansvarsproblemer går forfatteren iøvrigt ikke ind på, men man kan i dag undre sig over, at bestyrelserne i disse banker ikke søgtes gjort ansvarlige efter en (ulovfæstet) regel svarende til Aktieselskabslovens § 47.

Privatbankens stilling var meget anspændt. Dels måtte man konstatere tab på engagementer med de likviderede banker og erhvervsforetagender, dels medførte uroen om banken – specielt forbindelsen med Alberti, der på denne tid afslørede sig som gigantbedrager – at kursen på bankens aktier faldt over 30 points, hvorfor mange indlånere trak deres penge ud. (Denne vevselvirkning mellem faldende aktiekurser og stigende udtræk gør en bank meget mere sårbar end ethvert andet aktieselskab, hvis kurser synker under en nedgangsperiode). Det lykkedes dog banken at ride stormen af ved National-